

انضباط انتظامی

در آموزه‌های تربیت نهج البلاغه

مؤلف

دکتر ۹۰-ع الله کرمی خویگانی
(استادیار دانشکده علوم انتظامی امین)

دانشگاه علوم انتظامی امین

۱۳۹۶

انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران

دانشگاه علوم انتظامی امین

انضباط انتظامی در آموزه‌های تربیتی نهج البلاغه

مؤلف: دکتر روح‌الله کریمی خویگانی

ویراستار علمی: دکتر علی مجبی

ناظر علمی: دکتر حیدر سهرابی

ناشر: دانشگاه علوم انتظامی امین

۲۰۰۸ دهه ری کتاب: فرهنگ‌شناسی

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و جلد: چاپ

نشانی انتشارات: تهران، خیابان شهید خرازی، خیابان شهید جدی اردبیلی، دانشگاه علوم انتظامی

امین تلفن: ۴۸۹۳۱۲۹۳

سرشناسه: کریمی خویگانی، روح‌الله

عنوان و نام پدیدآور: انضباط انتظامی در آموزه‌های تربیتی نهج البلاغه / مؤلف روح‌الله کریمی خویگانی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۳-۲۳۲-۵

مشخصات ظاهری: ۲۸۵ ص.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - دیدگاه درباره اخلاق نظامی

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661 -- Views on military ethics

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - اخلاق نظامی

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Military ethics

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah - Criticism and

interpretation

موضوع: اخلاق نظامی - جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: Islam Military ethics - Religious aspects

موضوع: اخلاق اسلامی

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه. شرح

شناسه افزوده: دانشگاه علوم انتظامی امین

شناسه افزوده: Amin Police University

رده بندی کنگره: ۹/۳۸ BP ۱۳۹۶.۰۴۴۳۵/الف

رده بندی دیویی: ۹۵۱۵/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۰۰۳۶۶

۷..... تقدیر و تشکر

۱۷..... پیش گفتار

۱۹..... فصل اول: کلیات

۱۹..... ۱-۱. مقدمه

۲۳..... ۲-۱. مسئله چیست؟

۲۶..... ۳-۱. اهمیت و ضرورت داشتن به علوم این کتاب در چیست؟

۲۹..... ۴-۱. این کتاب چه اهدافی را دنبال می‌کند؟

۳۰..... ۵-۱. این کتاب به چه سؤالاتی پاسخ می‌دهد؟

۳۰..... ۶-۱. این کتاب بر مبنای چه نوع تحقیقی، تدوین و تألیف شده است؟

۳۱..... ۷-۱. کدام روش تحقیق در این کتاب مورد استفاده قرار گرفته است؟

۳۴..... ۸-۱. منابع و روش گردآوری داده‌های این کتاب چه‌گونه بوده است؟

۳۶..... ۹-۱. تعاریف اصطلاحات

۳۹..... فصل دوم: نیروی انتظامی در نهج البلاغه

۳۹..... ۱-۲. مقدمه

۴۰..... ۲-۲. انسان در نهج البلاغه

۴۲..... ۳-۲. نیروی انتظامی

۴۳..... ۴-۲. نیروی انتظامی در نهج البلاغه

۴۳..... ۱-۴-۲. جُنُودُ اللَّهِ

۴۴..... ۲-۳-۲. عَمَلُ الْإِنصَافِ وَ الرَّفْقِ

- ۴۵..... ۳-۳-۲. حارس
- ۴۵..... ۴-۴-۲. اهل الحفاظ
- ۴۶..... ۵-۴-۲. شرطه
- ۵۱..... ۵-۲. نقش نیروی انتظامی در جامعه از دیدگاه نهج البلاغه
- ۵۵..... ۶-۲. وظایف نیروی انتظامی در نهج البلاغه
- ۵۵..... ۱-۶-۲. اجرای قوانین الهی
- ۵۷..... ۲-۶-۲. ستاندن داد ستم‌دیده از ستمگر
- ۵۸..... ۳-۶-۲. امر به معروف و نهی از منکر
- ۶۱..... ۴-۶-۲. اقامه حق و باطل
- ۶۱..... ۵-۶-۲. سازش ناپذیری با مخالفان حق
- ۶۲..... ۶-۶-۲. قدیم، مال و خانواده در راه خدا
- ۶۲..... ۷-۶-۲. تأمین امنیت جامعه
- ۶۶..... ۸-۶-۲. جلوگیری از فحشاء و منکرات
- ۶۹..... فصل سوم: مفهوم انضباط انتظامی ۱- نهج البلاغه
- ۶۹..... ۱-۳. مقدمه
- ۶۹..... ۲-۳. مفهوم انضباط
- ۷۵..... ۳-۳. واژه‌های مرادف انضباط
- ۷۶..... ۱-۳-۳. نظم
- ۷۹..... ۲-۳-۳. صف
- ۸۲..... ۳-۳-۳. قیام
- ۸۴..... ۴-۳-۳. عدل
- ۸۶..... ۵-۳-۳. قصد
- ۸۸..... ۶-۳-۳. رتب
- ۸۹..... ۷-۳-۳. نسق
- ۹۰..... ۸-۳-۳. تدبیر

۹۱	 ۹-۳-۳. نضد
۹۲	 ۴-۳. انضباط انتظامی
۹۷	 ۵-۳. مفهوم انضباط انتظامی در نهج البلاغه
۹۸	 ۱-۵-۳. واژه «نظم» در نهج البلاغه
۱۰۰	 ۲-۵-۳. واژه «صف» در نهج البلاغه
۱۰۱	 ۳-۵-۳. واژه «قیام» در نهج البلاغه
۱۰۲	 ۴-۵-۳. واژه «عدل» در نهج البلاغه
۱۰۳	 ۵-۵-۳. واژه «رتب» در نهج البلاغه
۱۰۴	 ۵-۳. «وا» و «نسق» در نهج البلاغه
۱۰۴	 ۵-۳. واژه های «تدبیر»، «نضد» و «قصد» در نهج البلاغه
۱۰۵	 ۶-۳. جمع بندی
۱۱۳	 فصل چهارم: انضباط در اندیشه دانشمندان مسلمان
۱۱۳	 ۱-۴. مقدمه
۱۱۳	 ۲-۴. فارابی
۱۱۳	 ۳-۴. ابن مسکویه
۱۱۴	 ۴-۴. ملاصدرا
۱۱۴	 ۵-۴. ابوالعلاء معری
۱۱۵	 ۶-۴. عنصرالمعالی
۱۱۶	 ۷-۴. خواجه نصیرالدین طوسی
۱۱۶	 ۸-۴. امام خمینی (ره)
۱۱۶	 ۱-۸-۴. اطاعت پذیری و رعایت سلسله مراتب فرماندهی
۱۱۸	 ۲-۸-۴. رفتار اسلامی میان بالادست و زیردست
۱۱۸	 ۹-۴. مقام معظم رهبری (مدظله العالی)
۱۱۸	 ۱-۹-۴. اهمیت نیروهای انتظامی
۱۲۰	 ۲-۹-۴. اهمیت نظم و انضباط

۳-۹-۴. اهمیت آیین نامه‌های انضباطی..... ۱۲۳

پی نوشت..... ۱۲۴

فصل پنجم: اهداف انضباط انتظامی در نهج البلاغه..... ۱۲۷

۱-۵. مقدمه..... ۱۲۷

۲-۵. تعریف هدف..... ۱۲۷

۳-۵. اهمیت و فایده تعیین هدف..... ۱۲۸

۴-۵. اهداف در تعلیم و تربیت اسلامی..... ۱۳۰

۵-۵. هدف غایی انضباط انتظامی در نهج البلاغه..... ۱۳۲

۱-۵-۵. تقریب به خدای متعال..... ۱۳۲

۶-۵. اهداف واسطه‌ای انضباط انتظامی در نهج البلاغه..... ۱۳۴

۱-۶-۵. جنبه بی‌انضباطی انتظامی..... ۱۳۵

۱-۶-۵-۱. ایمان و اعتقاد به خدا و مبانی دین مبین اسلام..... ۱۳۵

۱-۶-۵-۲. پای‌بندی به ریاضت دینی..... ۱۳۸

۱-۶-۵-۳. پای‌بندی به اخلاق اسلامی..... ۱۴۰

۱-۶-۵-۴. احساس مسئولیت معنوی در قبال نظام حکومت اسلامی..... ۱۴۳

۱-۶-۵-۵. پای‌بندی به قانون..... ۱۵۱

۱-۶-۵-۶. اعتقاد به فرماندهان..... ۱۵۷

۲-۶-۵. جنبه ظاهری انضباط انتظامی..... ۱۶۸

۱-۶-۵-۲. پای‌بندی به ادای احترام نظامی..... ۱۶۸

۲-۶-۵-۲. آراستگی ظاهری..... ۱۷۲

۳-۶-۵-۳. دقت در انجام وظیفه..... ۱۷۵

فصل ششم: روش‌های انضباط انتظامی در نهج البلاغه..... ۱۷۷

۱-۶. مقدمه..... ۱۷۷

۲-۶. تعریف روش..... ۱۷۷

- ۳-۶. تقسیم‌بندی روش‌های انضباط انتظامی ۱۷۹
- ۴-۶. روش‌های انضباط انتظامی در آموزه‌های تربیتی نهج‌البلاغه ۱۸۱
- ۵-۶. روش‌های معطوف به هدف غایی انضباط انتظامی در نهج‌البلاغه ۱۸۱
- ۵-۶-۱. هماهنگ‌سازی زبان و قلب ۱۸۲
- ۶-۶. روش‌های معطوف به اهداف واسطه‌ای انضباط انتظامی ۱۸۳
- ۶-۶-۱. روش‌های معطوف به اهداف جنبه معنوی انضباط ۱۸۳
- ۶-۶-۱-۱. روش‌های معطوف به هدف ایمان و اعتقاد به خدا و مبانی دین مبین اسلام ۱۸۴
- ۶-۶-۱-۱-۱. انجام عمل صالح ۱۸۴
- ۶-۶-۱-۱-۲. پیکار در راه حق ۱۸۵
- ۶-۶-۱-۱-۳. تحمل مصائب و شدايد ۱۸۵
- ۶-۶-۱-۱-۴. صدق به قیمت ضرر ۱۸۶
- ۶-۶-۱-۱-۵. اداء بدهی ۱۸۶
- ۶-۶-۱-۱-۶. برپا داشتن رشت ۱۸۷
- ۶-۶-۱-۱-۷. ابراز غیرت ۱۸۸
- ۶-۶-۱-۱-۸. پرهیز از نشست و برخاست با هواپرستان ۱۸۹
- ۶-۶-۱-۱-۹. پرهیز از کذب با وجود نفع ۱۹۱
- ۶-۶-۱-۱-۱۰. پرهیز از سخن فراتر از عمل ۱۹۱
- ۶-۶-۱-۲. روش‌های معطوف به هدف انجام فرائض دینی ۱۹۲
- ۶-۶-۱-۲-۱. استعانت از خدا ۱۹۲
- ۶-۶-۱-۲-۲. ترک مستحبات به هنگام ضرر به واجبات ۱۹۲
- ۶-۶-۱-۲-۳. تحمیل به نفس ۱۹۳
- ۶-۶-۱-۳. روش‌های معطوف به هدف پای‌بندی به احکام و ارزش‌های اخلاق اسلامی ۱۹۶
- ۶-۶-۱-۳-۱. تعصب در افعال نیکو ۱۹۶
- ۶-۶-۱-۳-۲. تقوا ۱۹۸
- ۶-۶-۱-۳-۳. اقتدا به الگو ۲۰۴

- ۲۰۷..... ۴-۳-۱-۶-۶. خود میزانی
- ۲۰۸..... ۵-۳-۱-۶-۶. رعایت اصول اخلاقی نظامی
- ۲۰۹..... ۴-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به هدف احساس مسئولیت معنوی در قبال نظام حکومت اسلامی
- ۲۱۰..... ۱-۴-۱-۶-۶. التزام و وفاداری با حاکم اسلامی
- ۲۱۱..... ۲-۴-۱-۶-۶. خیرخواهی نسبت به حاکم اسلامی
- ۲۱۲..... ۳-۴-۱-۶-۶. اطاعت‌پذیری از حاکم اسلامی
- ۲۱۳..... ۴-۴-۱-۶-۶. کسب بصیرت
- ۲۱۴..... ۵-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به هدف پایبندی به قانون
- ۲۱۵..... ۱-۵-۱-۶-۶. عامل به قانون بودن فرماندهان
- ۲۱۶..... ۱-۱-۶-۶. تن دادن به مساوات در برابر قانون
- ۲۱۷..... ۲-۵-۱-۶-۶. نظارت بالادست بر زیردست
- ۲۱۸..... ۴-۵-۱-۶-۶. مویق تنبیه فرمانده
- ۲۱۹..... ۵-۴-۱-۶-۶. توسعه مشقت زیردستان
- ۲۲۰..... ۶-۱-۶-۶. روش‌های مساوات به هدف انتقاد به فرماندهان
- ۲۲۱..... ۱-۶-۱-۶-۶. شایسته‌گزینی
- ۲۲۲..... ۲-۶-۱-۶-۶. تکریم زیردستان
- ۲۲۳..... ۳-۶-۱-۶-۶. روشنگری در عزل و نصب‌ها
- ۲۲۴..... ۴-۶-۱-۶-۶. محبت
- ۲۲۵..... ۵-۶-۱-۶-۶. تقسیم کار
- ۲۲۶..... ۶-۶-۱-۶-۶. بسترسازی برای انتقاد
- ۲۲۷..... ۷-۶-۱-۶-۶. پرهیز از استبداد
- ۲۲۸..... ۸-۶-۱-۶-۶. ادای حق مقابل
- ۲۲۹..... ۹-۶-۱-۶-۶. پرهیز از احتجاج
- ۲۳۰..... ۱۰-۶-۱-۶-۶. تملق‌ناپذیری از زیردستان
- ۲۳۱..... ۱۱-۶-۱-۶-۶. روش مشاوره به زیردستان

۲۴۹	۷-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به اهداف انضباط ظاهری
۲۴۹	۱-۷-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به هدف احترامات
۲۵۰	۲-۷-۱-۶-۶. معرفی شیوه صحیح ادای احترام
۲۵۱	۳-۷-۱-۶-۶. پاسخ بهتر ادای احترام از سوی مافوق
۲۵۲	۸-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به هدف آراستگی ظاهری
۲۵۲	۱-۸-۱-۶-۶. سیما آرایی
۲۵۳	۹-۱-۶-۶. روش‌های معطوف به هدف دقت در انجام وظیفه
۲۵۴	۱-۹-۱-۶-۶. اجتناب از شتابزدگی

فصل هفتم: مع بندی و پیشنهادها..... ۲۵۷

۲۵۷	۱-۸. خلاصه یافت ما
۲۶۶	۲-۸. پیشنهادها
۲۶۶	۱-۲-۸. پیشنهادهای کاربردی
۲۶۹	۲-۲-۸. پیشنهادهای پژوهشی

منابع..... ۲۷۱

پیش‌گفتار

این کتاب با هدف کلی بررسی جایگاه انضباط انتظامی در آموزه‌های تربیتی نهج‌البلاغه و تدوین الگوی مطلوب در این زمینه، از حیث تبیین مفهوم، اجزاء و مؤلفه‌های آن نگارش یافته است. روش تحقیق، «تحلیلی» در راستای پی‌گیری هدف کلی تحقیق و روش «استنباطی» با توجه به ارائه الگوی مطلوب، مناسب تشخیص داده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، بعد از تعیین موضوع اصلی تحقیق و تدوین سؤالات اصلی و فرعی، منبع تحلیل (خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌های نهج‌البلاغه) انتخاب شد. تعریف و مشخص کردن متغیرهای تحقیق (مفهوم، اهداف و روش‌ها) و واحدهای تحلیل (کلمات و موضوعات مرتبط با انضباط انتظامی)، معیارهای برای این کتاب برای ارائه الگوی مطلوب مراحل بعدی کار بود. یافته‌های تحقیق نشان داد که برای دستیابی به «مفهوم» انضباط انتظامی در نهج‌البلاغه، می‌توان از واژگان مراتب انضباط را نیز بررسی نمود و با انطباق مفهومی تعریف انضباط انتظامی رایج در نیروی انتظامی با معارف نهج‌البلاغه به مقصود نائل شد. «اهداف» انضباط انتظامی به دو حیطه هدف غایی و واسطه‌ای تقسیم شدند و اهداف واسطه‌ای نیز بر دو وجه معنوی و ظاهری مورد مطالعه قرار گرفتند. در مجموع یک هدف غایی و هفت هدف واسطه‌ای احصاء گردید. بر اساس آموزه‌های تربیتی نهج‌البلاغه، «روش‌ها»ی انضباط انتظامی نیز در راستای تحقق اهداف برشمرد شد. در دو حیطه «روش‌های معطوف به اهداف غایی» و «روش‌های معطوف به اهداف واسطه‌ای» بررسی گردید، در مجموع چهل و شش روش معرفی شد. الگوی ارائه شده انضباط انتظامی از نهج‌البلاغه نیز بر اساس دریافت مفهومی و ترسیم اجزاء و مؤلفه‌ها از حیث اهداف و روش‌های کاربردی ارائه گردید. مهم‌ترین ویژگی این الگو آن است که نفخه معنویت الهی در انسان دمیده شده و بر کرامت انسانی تأکید جدی شده است. نتیجه آنکه می‌توان نهج‌البلاغه را منبعی ارزشمند و غنی برای الگوی انضباط انتظامی قرار داد.